

ADRAR-Nieuwsbrief, Nummer 1: Sept-Dec. 1994

Redactie adres:
Postbus 16
6500 AA Nijmegen

INHOUD

Wat is ADRAR? ...p.1
 Tamazight in Nederland
 ...p.2
 Tamazight in de wereld
 ...p.4
 Omtrent Tamazight en
 onderwijs/ boekenbespre-
 king... p.5
 Literatuur...p.7
 Aankondiging...p.8
 Taal & grammatica...p.9

ADRAR.

De vereniging 'ADRAR' (Ned. vert.: 'berg') voor Tamazight kunst en cultuur is officieel in 28 april 1994 opgericht door een groep studenten en andere geïnteresseerden in de Tamazight kunst en cultuur. De vereniging probeert de volgende doelen te realiseren:

1. de Tamazight taal en cultuur te bevorderen om een positief beeld van Imazighen ("Berbers") te ontwikkelen voor een betere integratie en participatie in de Nederlandse samenleving.

2. de vereniging tracht dit doel te bereiken door:

a. het organiseren van lezingen, culturele bijeenkomsten met betrekking tot culturele en sociale aspecten van de Tamazight identiteit.

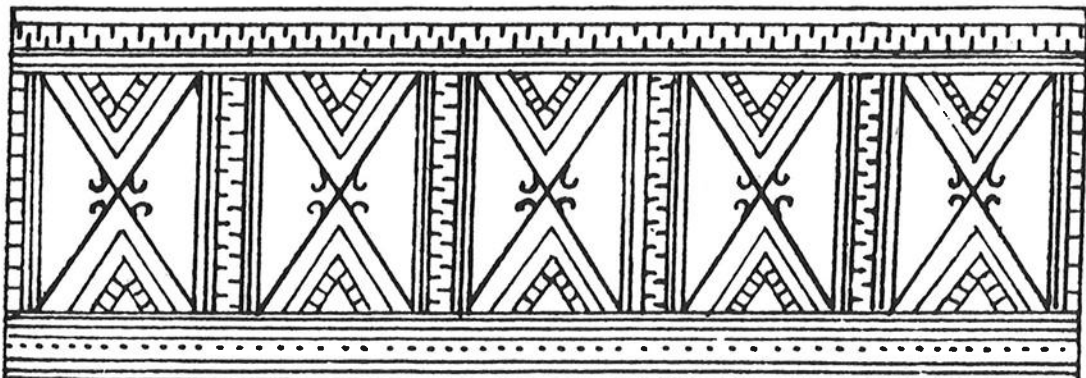
b. samenwerken met organisaties en instellingen, die dezelfde doelen als deze vereniging behartigen.

c. het steunen van verschillende uitingen van wetenschap en kunst die bijdragen aan de bloei van de Tamazight taal en cultuur.

d. het oprichten van studie en onderzoeksgroepen.

(art. 3, verenigingsstatuut).

De vereniging is geregistreerd aan de kamer van koophandel te Nijmegen onder nummer v 146813. Voor een copie van het algemeen statuut, maak 5,- op giro: 17699 (t.n.v Vereniging Adrar) o.v.v. 'copie statuut' (vergeet niet uw adres). Om lid te worden, maak 35,- op bovenstaande giro, o.v.v. lidmaatschap 1994. Donaties zijn welkom (minimaal 10,-) op hetzelfde gironummer, onder vermelding van 'donatie'. Abonnementen op de Nieuwsbrief: 15,- (3 x per jaar) o.v.v 'abonnement nieuwsbrief.' (Leden gratis).

TAMAZIGHT IN NEDERLAND

door: M.Ajbilou

Het is jammer dit gedeelte over Tamazight in Nederland met een "jammerklacht" te beginnen, immers Nederland met een groot minderheid Marokkaanse Berbers (of die oorspronkelijk uit Sous, de Atlas, de Rif of uit andere gebieden) schittert niet als een land waar Berbers hun oorspronkelijke cultuur en dat van hun nieuwe land beleven en tot kunst en literatuur maken.

Hoewel er een tal van verenigingen bestaan die het Berbers uitdragen moet een Berber nog steeds ervan uit gaan dat niemand weet wat "Berber" of "Berbers", laat staan "Tamazight", betekenen. Een feit is dat het woord Berbers geassocieerd wordt met woestijn, kamelen en nomadenleven, wat niet het geval is. Het culturele leven vergeleken bij het aantal Berbers laat veel te wensen over.

Hoewel de wetenschap oog krijgt voor de Berbers is het daarom nog niet dat een Berber niet stereotiepe naar wordt gekeken. Het is dan ook de bedoeling om dankzij meer activiteiten op verschillende gebieden eind te maken aan deze somberheid. Want een begin is er al!

Hier volgen enkele namen van enkele instellingen in Nederland en tevens van enkele onderzoekers die zowel op sociale als op wetenschappelijk niveau het geestelijke leven rond het Berbers, voor de buitenstaander als voor de betreffende Berber verrijken.

INSTELLINGEN**Rabita Taqafia**

Nieuwe Tielsweg 28
4001JW Tiel

Culturele Vereniging SEFAX

Postbus 2530
3500 GM Utrecht

Stichting Izourane n'tamazight

Van Woustraat 41
1074 Amsterdam

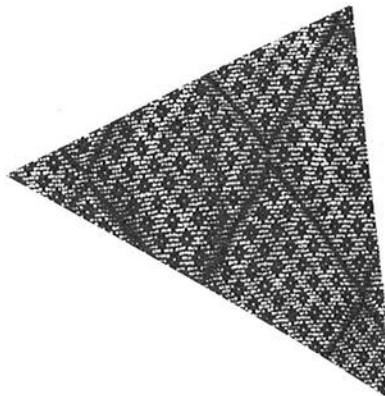
Culturele Vereniging Amazigh

Postbus 1492
1000 BL Amsterdam

Voor degenen die nu al Tamazight & computer denken is er Tamazight voor windows bij:

Arabia ware

Breedstraat 134
3512 TX Utrecht

ONDERZOEKERS:

Roel Otten (Rijks Universiteit Utrecht) : Een Berberoloog of Amazighkenner die zowel op wetenschappelijk als op sociaal vlak bezig is met doceren, onderzoeken, vertalen en uitoefenen van Tamazight. Hij heeft verschillende publikaties en artikelen op zijn naam staan.

M. Kossman (Rijks Universiteit Leiden, (RUL)) : Heeft promotie onderzoek gedaan naar de grammatica van Tamazight dat gesproken wordt in Figuig. Hij is sinds kort bezig met het verzamelen en bestuderen van verhalen uit het Rif-gebied (Marokko).

H. Stroomer (RUL) Grammatica van Tamazight (Sous Berbers) en begeleiding van onderzoek op het gebied van literatuur uit Sous.

D. Merolla (RUL) : Zij doet onderzoek naar de literatuur van de Kabyle in Algerije. Zij constateert dat naargelang de schrijver meer lagen van andere culturen op zijn oorspronkelijke kabyl-cultuur assimileert; die cultuur blijft werken in de vreemde taal. De schrijver die bijvoorbeeld in het Frans schrijft als het ware de wortels van die orale literatuur alleen tekens geeft in de geschreven taal.

H. van den Boogert (RUL) : Promotie onderzoek naar gedichten van Mohamed Awzal (Beroemde dichter uit Sous in Marokko)

M. Essanoussi (Universiteit van A'dam) : doet onderzoek naar woordvolgorde in het Tamazight (Tarifiyt).

A. El Aissati (Katholieke Universiteit Nijmegen) : Hij heeft onderzoek gedaan naar de fonologie van het Tarifiyt. Sinds 1992 geeft hij een cursus Tarifiyt (spreekvaardigheid, grammatica), en schrijft een leerboek Tamazight voor Volwassenen dat binnenkort verschijnt.

Imazighen

ASS-A

bulletin d'information de l'association TAMAZGHA - ISSN (en cours) - N°1 JUIN 1994 -

AL-MANAR

المنار

maandelijkse uitgave van Rabita Taqafia
Nieuwe Tielseweg 28, 4001 JW Tiel

nummer 1
1994

TAMAZGHA DI DDENYA. (tamazight in de wereld)

door: K. Ahdidouche

TAMAZGHA IN MAROKKO:**Publikaties in Marokko:**

* **Al-hawiyya**: is een maandelijks cultureel tijdschrift. Zij behandelt verschillende culturele en politieke onderwerpen, die de Tamazight taal en cultuur bevorderen.

In het nummer van april/mei 1994 wordt de identiteitskwes- tie in verschillende domeinen behandeld.

* **Tifawt**: verschijnt elke twee maanden en behandelt Tamazight taal en cultuur. Wordt in Tamazight, Arabisch en het Frans geschreven.

De belangrijkste onderwerpen, in het nummer van april/mei 1994 zijn, onder ander, een van M.Chafik en een interview met H.Id Belka sem. Daarnaast komen er verschillende onderwerpen aan bod omtrent Tamazight taal en cultuur.

* **Tasafut**: wordt uitgegeven door de nieuwe vereniging voor de cultuur en de volkskunsten in Rabat. zij is in de vorm van een krant en behandelt, vooral, de obstakels en problemen, die de ontwikkeling van Tamazight taal en cultuur belemmeren.

In het nummer van augustus/september 1994 worden belangrijke gebeurtenissen in Marokko behandeld. De arrestaties onder bepaalde activis- ten op het gebied van Tamazight cultuur neemt een belangrijke plaats in in dit nummer. Deze arrestaties vonden plaats toen er span- doeken met leuzen in het Tamazight werden gedragen tijdens de Dag van de Arbeid (1 mei).

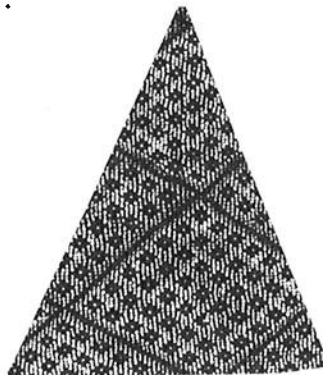
TAMAZIGHT IN FRANKRIJK:

* **Les feuilles Berbères**; het is een soort nieuwsbrief. wordt in Brest- Frankrijk uitgegeven en ook haar doel is het bevorderen van Tamazight taal en cultuur.

Adres: El Hassan Douhou
152 Rue Jean Jaurès
29200 Brest-Frankrijk.

* **Imazighen ASS-A**; Het is een bulletin van de vereniging **TAMAZGHA** (opgericht door een groep van de **INALCO**).

Adres: Association Tamazgha (**ASS-A**)
2, Rue de Lille
75007 Paris-Frankrijk.

Omtrent tamazight & onderwijs

1 Een goede ontwikkeling.

De laatste jaren valt een opmerkelijk ontwikkeling te zien: Steeds meer hoort men stemmen die de Berbers, hun taal en cultuur verdedigen tegen de achterstelling en de vergetelheid. Zowel politiek als cultureel en wetenschappelijk zijn de talen van Imazighen, de Imazighen zelf een onderwerp van onderzoek en discussie. Men mag wel zeggen dat het een belangrijk en essentieel onderwerp is, voor zowel de Imazighen zelf als voor anderen waarmee ze samen leven.

Het onderwerp raakt aan complexe verschillende andere kwesties, om maar enkele te noemen; dat van de mensenrechten: recht op eigen taal en cultuur, dat van de migratie: de Imazighen uit verschillende Maghreblanden bewonen verschillende Europese landen waar aandacht voor hun taal en cultuur zich manifesteert. Geleidelijk ontstaat er en moet deze ontwikkeling geholpen en bevorderd worden, namelijk een groot wederzijdse bevruchting van Imazighen in de Maghreb en in Europa, niet alleen op economisch gebied maar ook op cultureel en wetenschappelijk vlak. Stimuleren, door financiële steun aan culturele organisaties zou de cultuur van Imazighen doen herleven. Maar niet alleen Imazighen binnen en buiten ook dat andere: de transculturele contacten. Om ons tot Nederland te beperken kunnen we alleen maar constateren dat men hier weinig van die ontwikkeling profiteert. Nog steeds is er geen berbers-nederlands levende "sub-cultuur", waar zowel de migranten als de nederlanders van profiteren, niet alleen door kennismaking en verdieping van relaties maar ook overnemen van manieren van kijken en leven, tot symbioses komen die er niet waren. De meerderheid van de marokkaanse migranten in Nederland zijn Berbers volgens de bekende naam, dat betekent, gezien de complexe, maar daardoor ook leerzame berberervaring (polyglotisme, orale- en schrift cultuur, orientaal en westers enz.), dat Nederland speciaal aandacht moet richten op deze mensen en ze helpen, omdat ze noch over gelden nog over materialen beschikken bij de opbouw van dat culturele leven. Dat weer stimulerend zal werken zowel positief voor de migranten als wel voor hun kinderen in dit land, als in het algemeen in dit kader voor de relatie tussen Zuid en Noord.

Gezien dezès, **Adrar-vereniging** wil bijdragen tot in de praktijk brengen van aspecten van het Berbers als taal, als cultuur, als wetenschap, door het ontplooiën van verschillende activiteiten op deze gebieden.

2 Onderwijs & tamazight

De ontwikkelingen rondom de plaats die Tamazight verdient is doorgedrongen- dankzij het werk van zowel de gewone mensen die hun eigen taal en cultuur koesteren en van intellectuelen en een nieuwe generatie zelfbewuste Imazighen (daarover een andere keer meer)- zowel tot de overheden in de maghreblanden waar het tot nu toe niet genoeg het geval was- bijvoorbeeld

de koning van Marokko, in zijn laatste televisierede (20-8-94), sprak over onderwijs in de "lokale talen"- dat zijn de verschillende varianten van Tamazight. Maar ook buiten Marokko wordt het tijd het onderwerp Tamazight en in het onderwijs uit te diepen en te realiseren, gezien het feit dat bijvoorbeeld het overgrote deel van Marokkanen in Nederland Tamazight als moedertaal hebben en als men over onderwijs in eigen taal spreekt is dat hun moedertaal.

Het blijft natuurlijk de vraag of onderwijs in tamazight op dit moment mogelijk is, gezien het ontbreken zowel van leraren als van onderwijs programma's, en misschien van de wil van ouders die arabisch willen en zien als (over)draagster van de Godsdienst. (wordt vervlogd)

Boekenbespreking

Imazighen en hun Geschiedenis

Kent u Apulieus? Het is een Romeins schrijver en kent u zijn boek: **De metamorfosen**, of ook bekend als en in het nederlands vertaald als **De Gouden ezel**? Het is het verhaal van de lotgevallen van iemand die door tovenarij in een ezel wordt veranderd. Ik begin op deze manier om de volgende reden:

De moderne Berbers willen hun schrijvers terug: of ze nu oud-egyptisch, grieks, romeins, christelijk, frans of misschien nederlands namen hebben ze zijn BERBERS, IMAZIGHEN, geboren en getogen in Noord Afrika. Apulieus, Tertulianus, Augustinus waren voor een groot deel -cultuur en bloed- Berbers.

(Persoonlijk bekijk anders de geschiedenis maar en hier begint mijn bespreking van het kleine geschiedenis boekje van

Mohammed Chafik: in 't arabisch: "**Lambatun 'an talatina gannan mina tarikh al-**

amazighiyin" of (Een klein overzicht van de 30 eeuwen van de geschiedenis van Imazighen) (Dar-alkalam,Rabat, 1989).

In de ruimte van 9 hoofdstukken tellende boek traceert op de bekende schoolwijze de schrijver de geschiedenis van de Berbers vanaf de oudheid tot de moderne tijden. Voor degene die helemaal niets weet is dit boek een begin tot weten. Enkele punten: De Berbers (Imazighen) liggen onder het stof van de geschiedenis. Ze hebben in de tijd van de Farao's geprobeerd eigen rijken te stichten die ieder keer uit een vielen. Ze hadden tegelijk het talent zich aan te passen (aan de Grieken, Romeinen, Arabieren, Fransen, Spanjaarden) maar ook zich terg te trekken en eigen identiteit te bewaren. De openheid, gedwongen door externe aanvallen heeft ertoe geleid dat Berbers in de marges van de geschiedenis van de machten die ik genoemd heb kwamen te staan; aan de andere kant is het misschien geen andere volk zo oud als de Berbers gelukt een culturele identiteit (verschillende talen, manieren en mentaliteiten) tot onze huidige tijd te bewaren en in die sterkte. Dit kleine boekje zou, in het nederlands bijvoorbeeld, herschreven moeten worden om de nederlandstaligen kennis te laten maken van de metamorfoses van de Berbers onder de verschillende vreemde en niet vreemde rijken en culturen.

Enkele wetenswaardigheden:

" Niets menselijks in mij vreemd" is van Tertius Afer (zijn Zeven toneelstukken zijn verkrijgbaar in het nederlands, hij was een Berber! Veel, heel veel grote Marokkaanse vorsten, leiders en geleerden waren Berbers, gaven hun leiding en leer in het tamazight, maar in de geschiedenis wordt nooit naar hun taal en identiteit verwezen. Hoewel de paus ons nooit in het tamazight heeft begroet op nieuwjaar is de belangrijkste kerkvader Augustinus van berberse afkomst.

In "Maghreb Pluriel" schrijft Abdelkebir Khatibi dat het karakteristieke aan de Maghreb is de meervoudigheid -en we hebben het over de mens en de cultuur over de geest, (meervoudigheid in talen, denken, doen, dromen, etc) het is een goed die bewaard moet worden tegen degenen die ons misschien is eendimensionale ezels willen veranderen, hoewel, met alle respect voor de ezel, en Apulieus...zijn gouden ezel heeft het ergste en het mooiste meegemaakt. De geschiedenis van de Berbers is in de eerste plaats de Berber zelf: (A. Ben Aissa)

LITERATUUR

Ad ariy g-wZru
door: **A. Ziani**

Ad ariy ad ariy g wZru war imehhi

Ad ariy awala g zedjifen ad immeysi

awal d amedduker zeg ami djiy zi
tenzi
awal am uyeddu di rameth inu yeymi

terrdheytid zeg yemma swiyt d
tisessi
sriyt d hellararu issudsay d aseymi

tyennjit Hniyya d Xedduj zi melmi

yennjent gg uraren icten ag tenneyni
yennjent tyuyawin g ibriden n
leerasi

a t arrey ilellec amacnaw taziri

am waman n tara itazzen gg ijdi

ad ariy s uzelmad ad ariy s ufusi

mala texsed la d cek isi dd ari kidi

a nari Tarifiyt ralla truh ad teyli

a nari Tamaziyt ralla truh ad teyli

In steen zal ik schrijven
Vertaling: **R. Otten**

In steen zal ik schrijven en nog een
schrijven

Een onuitwisbaar schrift

Ik zal deze woorden schrijven en in
de hoofden zullen zij bekliven.

Het woord is mijn metgezel van
kindsbeen af.

Als een ader loopt door mijn lijf,
ermee vergroeid.

Ik heb het woord gedronken aan de
borst van mijn moeder,

Ik heb het gehoord als wiegelied,
het bracht mij als baby in slaap.

Hniya en Khedduj zongen het lang
geleden.

Zij zongen het op huwelijksfeesten
en op weg naar de tuinen.

Zij zongen het in beurtzang, de een
na de ander.

Zij zongen het zo zuiver als water
in zand

Zij zongen het lichtend als het
maanlicht.

Ik zal schrijven met mijn linker
hand en mijn rechterhand.

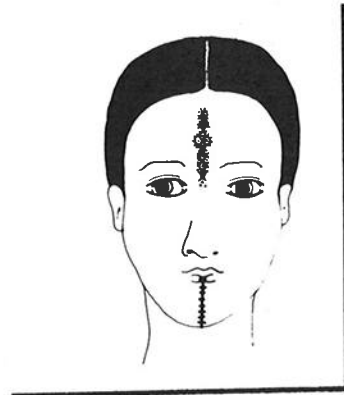
Ook jij, als je wilt, pak een pen en
schrijf met mij mee.

Ik zal Riffijns schrijven, want het
dreigt verloren te gaan!

Ik zal Berbers schrijven, want het
dreigt verloren te gaan!

IRES (1)
door: B.A.

Mara tzritdd ur inu
ay dafeddd bra dadath bra barra
Mani d djid? min teenid cek?
Dsseqs ay dakembuct n lhayati
Nniyas: Necc ttuy ix f inu
Necc ttun ay
Necc ur yay min yar yniy
Necc ur yay min yar stukey
Mara nniy ci qqaren ay mayar
Mara stukkag qqaren ay miyymi
Rux ad rrfey ur inu
Ires inu a t hiday g ur inu
Mara dezrid ur inu
A tafed awar inu
A tafed irs inu
A tafed ur inu s yires inu ityenna
Ad dayen dafed n cerreh, n tazzer, n tbedda
Nethibba, netmetta, netnekkared
Nesyuyyu, ndehhec, netraja
Neebbed, nyarres, nrezzem dawurt u jenna
Mara dezrid ur inu
Mara dsenred i wawar inu.

Aankondiging

Een middag voor TAMAZIGHT

De culturele vereniging ADRAR houdt op zondag 25 september 1994 een mini-symposium met als thema 'Tamazight in Nederland en Marokko.'

PROGRAMMA

16:15 dr. E.Wagennar (Instituut Orthopedagogiek, Universiteit van Amsterdam): **"Tweetaligheid bij Marokkaanse kinderen"**

16:45 dhr. M.Chacha (Marokkaanse schrijver en dichter)
"Literatuur uit het Rif-gebied"

17:15 Pauze

17:30 drs. R.Otten (Rijksuniversiteit Utrecht)
"Staat en Berber 'minoriteit'"

18:00 drs. A.El Aissati (Katholiek Universiteit Nijmegen)
"Schrijven en leren van Tamazight"

18:30 **Discussie** (eventueel een panel-discussie)

19:00 **Voordracht van gedichten** door A.Ziani

19:20 Berber **Muziek en lyrics** door Rachid en Hakim

PLAATS: Wijkcentrum Titus Brandsma
2e oude Heselaan 386, Nijmegen (15 min loopafstand vanaf NS;
lijn 8 of 4, richting Neerbosch Oost)

ENTREE: Niet leden: 10,-; Leden: 5,-

TAAL EN GRAMMATICA

door: A.El Aissati

De Tamazight Alfabet

a aman	'water'	j jar	'tussen'	s su	'drinken'
b baba	'vader'	k kemmel	'eindigen'	s rebser	'uien'
c ca	'iets'	l walu	'niets'	t atay	'tee'
d da	'hier'	m mani	'waar?'	τ barata	'aardappelen'
d dad	'finger'	n necc	'ik'	u ur	'heart'
e netta	'hij'	p pantar	'schilderen'	w wa	'dit; deze'
f fad	'dorst'	q qawit	'pindas'	x txadent	'ring'
g agi	'niet willen'	r ru	'huilen'	y yemma	'moeder'
h wah	'ja'	r aru		z tinzar	'neus'
h hada	'aanraken'	r tiri	'schaduw'	z anzar	'regen'
i ini	'vertel'	γ zdey	'wonen'	ε εad	'nog niet'

Minstens drie verschillende alfabetten zijn tot nu toe gebruikt in geschreven Tamazight: het latijnse (Romeinse), het Arabische, en het originele Tamazight-alfabet: het Tifinagh.

Grammatica

Voornaamwoorden

mannelijk:

necc 'ik'
cek 'jij'
netta 'hij'
neccin 'wij'
kenniw 'jullie'
nitni 'zij'

vrouwelijk

necc 'ik'
cem 'jij'
nettat 'zij'
neccin 'wij'
kennint 'jullie'
nitenti 'zij'

Voornamewoorden met de functie van indirect object zijn anders dan die met subject-functie. In de zin:

"mamec ac qqaren?" 'hoe heet je?' (letterlijk 'hoe jij zij noemen?')

is 'ac' een mannelijk voornamewoord in het enkelvoud. Het equivalent in het subject functie is 'cek', zoals in de volgende zin:

"cek tessawared Tmaziyt" 'jij spreekt Tamazight'

Er zijn twee soorten overeenkomsten in Tamazight: getal en geslacht:

enkelvoud mannelijk:

"netta izeddey di Arnhem" 'hij woont in Arnhem'

enkelvoud vrouwelijk:

"nettatt tzeddey di Arnhem" 'zij woont in Arnhem'

meervoud mannelijk:

"kenniw tzeddyem di Arnhem" 'jullie (mannelijk) wonen in Arnhem'

meervoud vrouwelijk:

"kennint tzeddyent di Arnhem" 'jullie (vrouwelijk) wonen in Arnhem'

Voor verder illustratie, hier is hoe het werkwoord 'zdey' 'wonen' wordt gebruikt in de tegenwoordige tijd en met alle persoonlijk voornaamwoorden:

necc zeddyey	'ik woon'
cek tzeddyey	'jij (mannelijk) woont'
cem tzeddyed	'jij (vrouwelijk) woont'
netta izeddey	'hij woont'
nettatt tzeddey	'zij woont'
neccin nzeddey	'wij wonen'
kenniw tzeddyem	'jullie (mannelijk) wonen'
kennint tzeddyent	'jullie (vrouwelijk) wonen'
nitni zeddyen	'zij (mannelijk) wonen'
nitenti zeddyent	'zij (vrouwelijk) wonen'

ALPHABET TIFINAGH

TIFAUT, VOL. I. Num. 1. Avril-Mai 1994

	Asekkil	Amedya		Asekkil	Amedya
a	•	•*•	m م	⊔	•⊔•
â ع	⊖	•⊖•⊖•⊖	n ن	!	•!:
b ب	⊕	Σ⊕•⊖•	q ق	⊚	•⊚⊕⊕:
c ش	⊖	GGΣ!!	r ر	⊕	•⊕•⊔
d د	∧	•∧•••X	s س	⊙	•⊙Σ∧∧
ḍ ض	E	•E•C	ṣ ص	⊙	X•⊙:⊖⊖Σ
e	÷	X• ÷Σ⊕•	t ت	X	X•⊖X:••X
f ف	⊔	•⊔:∧	ṭ ط	⊔	XΣ⊔
g	X	•X•⊕Σ	tc	E	:EΣ
gh غ	⊔	•⊔• Σ⊔	ts	⊔	X•⊖⊔
h	⊕	•⊔⊕•⊕	u	:	:∧∧:⊕
ḥ ح	∧	•∧•⊖•G	v	Δ	ΔΣ∧•⊔
i	Σ	Σ*∧:	w و	⊖	⊖•⊕Σ
j ج	I	•⊖:IΣ••	x خ	X	•X•X•⊕
dj	X	••XΣX	y ي	⊖	•⊖⊖:*
k ك	⊖	•⊖••	z ز	*	Σ*Σ⊔⊕
l ل	••	•••Σ⊔	ẓ	X	•X••Σ⊔